

Obrim les maletes de l'exili

Text > GERARD BAGUÉ, director

A l'escola ens van ensenyar la història escrita pels vencedors. La democràcia no va començar el dia zero de la derogació del franquisme, aquell matí d'alegria dissimulada que ens van fer fora del pati de l'escola Annexa de Girona perquè el dol nacional era incompatible amb jugar a futbol en aquella jornada de festa escolar. Les inèrcies dels llibres de text i els ensenyaments dels professors més refractaris, que arrossegaven mentides i mitges veritats, van perdurar durant molts anys. Fins fa poc, als instituts encara es rebien ensenyaments històrics farcits de tòpics i visions retrògrades. La matriu espanyola colonitza i dona forma al nostre imaginari col·lectiu. En el meu cas, l'ensenyament de la història va ser, salvant notòries excepcions, una assignatura avorrida, farcida de dades i noms a memoritzar. Crec que en cap curs on tocava història contemporània vam arribar a temps d'estudiar la Guerra Civil i l'exili, i si ho vam fer, va ser amb la urgència i la desatenció de qui sent al clatell l'alè sensual de l'estiu que s'acosta. I temo que,

avui, aquest coneixement de la realitat contemporània no ha pas millorat gaire més. La història que ens van ensenyar no va baixar mai a les vides comunes, a la microhistòria d'un pagès de l'Empordà que va haver de creuar la frontera fa vuitanta anys perquè havia estat regidor d'Esquerra Republicana de Catalunya, o a la d'un mestre de la República amb fama de roig castigat amb la depuració. Les famílies, per por o per precaució, no van transmetre als descendents alguns esdeveniments crucials viscuts aquells inicis de l'any 1939. Només quan ja eres adult sabies, per exemple, que el teu avi havia

emprès el camí de l'exili, però a la frontera havia topat amb l'èxode de vençuts que havien empaquetat les seves vides en unes maletes. El xoc depressiu va ser tan gros, tan traumàtic, que va preferir girar cua i enfrontar-se a la repressió. Com temia, no es va escapar de la pressió, on va passar uns mesos de terrible incertesa per purgar poca cosa més que unes partides de cartes al Centre Republicà.

És sorprenent tot el que queda per estudiar i per desenterrar. Els historiadors que participen en el dossier d'aquest número insisteixen en la necessitat d'un estudi més aprofundit de les repercussions que la fugida obligada de milers de ciutadans va tenir sobre la cultura, la política, l'economia o l'ensenyament. Els testimonis directes d'aquells anys són cada vegada més difícils de trobar, però hi ha un interès renovat per les memòries i els dietaris que descriuen les misèries d'aquells temps. El franquisme va truncar moltes trajectòries a casa nostra, però d'altres van continuar i van enriquir les terres d'acollida amb les seves capacitats. Mèxic, per exem-

>> L'èxode republicà al seu pas pel Portús, el 8 de febrer del 1939.
(Font: THE NEW YORK TIMES)

ple, no seria igual sense l'aportació dels catalans que hi van arrelar. Per a uns, va ser una fi definitiva, però per a d'altres, potser pocs, una oportunitat de conèixer nous països i unes societats més lliures. Aquests dies es compleixen vuitanta anys d'aquella fractura profunda de la nostra història. Les efemèrides permeten visitar episodis històrics que han compost la nostra manera de ser, el tarannà de la nostra col·lectivitat; som fills de les nostres derrotes. I també són oportunitats per omplir silencis que han durat massa anys; per obrir les maletes de l'exili.